

# Międzykulturowość – wyzwaniem i potencjałem dla małżeństwa

## Interculturalism – a challenge and a potential for marriage

<https://doi.org/10.34766/fer.v61i1.1343>

Iwona Janicka<sup>a</sup> ✉

<sup>a</sup> Iwona Janicka, <https://orcid.org/0000-0002-1408-5354>,

Instytut Psychologii, Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki

✉ Autor korespondujący: [iwona.janicka@now.uni.lodz.pl](mailto:iwona.janicka@now.uni.lodz.pl)

**Abstrakt:** Wpływ kultury na zachowanie ujawnia się szczególnie w relacjach romantycznych. Mało jest jednak badań poświęconych wyjątkowym i unikalnym aspektom małżeństw międzykulturowych. Różnorodność takich par wymaga wskazania na ich specyfikę, ale też poszukiwania podobieństw. Dwie kultury w jednym małżeństwie mogą być dla partnerów, wyzwaniem i aktywizować strategie mające na celu ochronę takiego związku. Wymaga to mobilizowania potencjału pary do budowania wspólnego życia. W oparciu o przegląd badań, w artykule zaprezentowano najczęściej zgłaszane wyzwania z jakimi mierzą się pary międzykulturowe. Najbardziej dotkliwe okazały się problemy związane z rodziną pochodzenia, komunikacją, zarządzaniem pieniędzmi oraz konfrontowaniem wartości kulturowych. Przedstawiono stosowane, przez partnerów, strategie rozwiązywania nietypowych i często nieoczekiwanych trudności. Okazuje się, że sposoby radzenia sobie z nimi pełnią rolę ochronną dla małżeństwa. Jednak to, czy para będzie podejmowała działania zaradcze poprzez wykorzystywanie właściwych strategii i czy będą one efektywne, zależy od zasobów, jakimi dysponują partnerzy. Wskazano na znaczenie najważniejszych zasobów relacyjnych, niezbędnych do budowania i podtrzymywania związku mieszanego, aktywizowania strategii osiągnięcia kompromisu kulturowego, a także mierzenia się z możliwą dezaprobatą społeczną. Należy zaznaczyć jednak, że rozwój możliwości adaptacyjnych do nowej kultury, doskonalenie wzajemnych umiejętności relacyjnych, rozumienie oczekiwań partnera i jego grupy społecznej a także weryfikowanie stosowanych strategii, to złożone procesy wymagające czasu. Opisane wyzwania, z jakimi mierzą się pary mieszane, zostały ujawnione nie tylko w najnowszych, ale również wcześniej prowadzonych badaniach. Oznacza to, że mimo propagowanej otwartości na różnorodność i inkluzywność, małżonkowie z odmiennych kultur wciąż doświadczają podobnych problemów. Biorąc to pod uwagę i trudne do kontrolowania zmienne kontekstowe (kulturowe, społeczne, sytuacyjne) nie dziwnego, że ocena jakości związków międzykulturowych nie jest jednoznaczna.

**Słowa kluczowe:** małżeństwa międzykulturowe, strategie radzenia sobie z różnicami kulturowymi; wyzwania, zasoby relacyjne

## Wprowadzenie

Postępująca globalizacja oraz szerokie możliwości nawiązywania kontaktów z osobami z innych krajów a nawet kontynentów, prowadzą do otwierania się na nowe kultury. Migracje, rozwój turystyki ale też wyjazdy zawodowe, związane z wymianą naukową i edukacją sprzyjają bliskim relacjom o charakterze emocjonalnym. Obserwuje się wzrost liczby małżeństw międzykulturowych również w Polsce. W 2023 roku zarejestrowano 5655 małżeństw mieszanych. Więcej Polek tj. 3040, w porównaniu do Polaków – 2615, zawarło związek małżeński z osobami z krajów europejskich i pozaeuropejskich. Polki najczęściej wybierają mężów z Ukrainy, Anglii,

Niemiec i Białorusi. Z kolei Polacy zwykle żenią się z kobietami z Ukrainy, Białorusi, Niemiec i Anglii (Rocznik Demograficzny, 2024). Biorąc pod uwagę narastającą emigrację Ukraińców do Polski można oczekiwać, że małżeństwa polsko-ukraińskie nadal będą najbardziej popularne, ich liczba będzie rosła.

Z uwagi na zróżnicowanie kulturowe osób zawierających małżeństwa przyjmuje się różne ich nazwy. Jeśli partnerów różnicuje narodowość, to ich związki traktowane są jako binacionalne (Szukalski, 2015) lub transgraniczne (Cukras-Stelągowska, 2022). Jeśli jednak różnic jest więcej, to uznawane są za: międzykulturowe, wielokulturowe, interkulturowe (Lendzion,

2017; Uhlich, Luginbuehl, Schoebi, 2021). Zwykle jednak określenia te stosowane są zamiennie. Tianna Leung (2021) proponuje, aby traktować związki mieszane jako relacje międzykulturowe, co gwarantuje uwzględnianie szerszych obszarów kultury.

Niewiele jest badań poświęconych wyjątkowym i unikalnym aspektom tych relacji. Dotychczasowe wskazują na problemy związane z godzeniem różnych oczekiwań, systemów wartości, religii, poglądów na temat rodziny, wychowywania dzieci, postrzegania ról małżeńskich, a także mierzenia się z trudnościami w komunikacji partnerów (Bustamante, Nelson, Henriksen, Monakes, 2011; Janicka, Wnuk, 2021; Miluska, 2018; Okemini, 2016). Za fundamentalną różnicę, stanowiącą podstawę wspomnianych problemów, uznaje się tę między kulturami indywidualistycznymi a kolektywistycznymi. Są one odpowiedzialne za kształtowanie orientacji sprawczej i wspólnotowej, które wyznaczają oczekiwania, postawy i zachowania społeczne (Wojciszke, Cieślak, 2014).

Wpływ kultury na zachowanie ujawnia się szczególnie w związkach romantycznych (Hashimoto, Mojaverian i Kim, 2012). Ich trudności mogą dotyczyć nie tylko bliskiej i intymnej relacji, zasad funkcjonowania związku, ale też ważnej dla pary akceptacji i integracji społecznej (Skowroński, Othman, Siang, Han, Yang, Waszyńska, 2014). Bywa, że praktyki i przekonania kulturowe partnera wywołują dezaprobatę społeczną. Pary takie mogą doświadczać dyskryminacji czy odrzucenia ze strony rodziny, przyjaciół (Leung, 2021). Dlatego małżeństwa mieszane są bardziej, niż monokulturowe, narażone na niezadowolenie, konflikty i napięcia.

Dwie kultury, spotykające się w jednym małżeństwie, mogą generować złożone problemy. Badacze poszukują tych kluczowych, które stanowią największe wyzwanie dla małżeństw mieszanych.

## 1. Wyzwania dla małżeństw międzykulturowych

Małżeństwa mieszane mierzą się z wieloma wyzwaniami, które zwykle wiążą się z różnicami kulturowymi partnerów oraz indywidualną historią życia pary.

Trudne a nawet niemożliwe jest wnikliwe analizowanie wszystkich wyzwań. Najnowsze badania jakościowe i ilościowe małżeństw międzykulturo-

wych, przeprowadzone przez Anthony Machette i Ioane Cionea (2023), ujawniły te najczęściej zgłaszane przez pary w Stanach Zjednoczonych. Ranking podanych 29 wyzwań, pozwolił na wyróżnienie czterech najważniejszych: 1 – rodzinnych (problemy z teściami), 2 – komunikacyjnych, 3 – finansowych oraz 4 – związanych z wartościami kulturowymi.

Najbardziej dotkliwe, dla małżeństw mieszanych, było radzenie sobie ze zbyt zaangażowanymi, w życie pary, teściami. Uczestnicy badań zwracali uwagę również na bariery językowe z rodziną partnera (Machette, Cionea, 2023). Okazuje się, że pary międzykulturowe skarżą się na znacznie więcej problemów z rodzicami i dalszą rodziną niż pary monokulturowe (Bustamante i in., 2011; Leung, 2021).

Odnosząc się do tego rodzaju trudności, należy wskazać na znaczenie, jakie partnerzy przypisują rodzinie. Kultura wyznacza wzory i normy regulujące życie rodzinne oraz granice prywatności. Dlatego to, co może wydawać się nadmierną ingerencją w jednej kulturze, jest postrzegane jako całkowicie normalne, a nawet oczekiwane w innej.

W niektórych kulturach obserwuje się dużą zależność od rodziny pochodzenia. Silna z nią więź polega nie tylko na utrzymywaniu bliskich relacji, ale też na priorytetowym traktowaniu i uwzględnianiu przy podejmowaniu ważnych decyzji (Campos, Scott, Roesch, Gonzalez, Hooker, Sheila, Castañeda, Giachello, Perreira, 2019; Padilla, Jager, Updegraff, McHale, Umaña-Taylor, 2020). Taka nadmierna lojalność względem rodziny i poczucie zobowiązania mogą być niezrozumiałe dla partnera i prowadzić do konfliktów (Uhlich, Luginbuehl, Schoebi, 2021).

Rodzina może okazywać dezaprobatę dla małżeństwa lub odmiennego pochodzenia kulturowego zięcia czy synowej. Najbardziej dotkliwe są uprzedzenia na tle rasowym. Kierowane są one do partnera, związku, a nawet dzieci. Nieprzychylnie lub stygmatyzujące postawy teściów sprzyjają konfliktom oraz pozbawiają partnerów ważnego dla nich i oczekiwanego wsparcia (Machette, Cionea, 2023). Brak wsparcia rodzinnego ogranicza rozwój małżeństwa, zwiększa stres związany z tradycyjnymi wartościami i rytuałami, a nawet prowadzi do rozvodu (Bustamante i in., 2011; Campos i Kim, 2017).

Wsparcie rodzinne jest bardziej znaczące, niż to otrzymywane od przyjaciół czy znajomych (Walęcka-Matyja, Janicka, 2021). Jest niezbędne dla zdrowia i poczucia dobrostanu (Campos i in., 2019). Stanowi istotny czynnik podtrzymujący małżeństwa międzykulturowe (Skowroński i in., 2014). Uczestnicy badań, którzy zgłosili teściów jako największe wyzwanie podkreślali ich negatywny wpływ na małżeństwo (Machette, Cionea, 2023).

Drugim wyzwaniem dla małżeństw międzykulturowych były problemy z komunikacją. Ich przyczyną są zwykle bariery językowe i kulturowe reguły komunikacji. Dobrze wyjaśniają je zidentyfikowane przez Hofstede (2011) wymiary różnic kulturowych<sup>1</sup> określające specyficzne style reakcji, ekspresji, ujawniania uczuć i komunikacji partnerów, które mogą być inaczej wyrażane i niewłaściwie interpretowane, przez osobę z innej kultury. Dotychczasowe badania potwierdzają, że stanowią one o nieporozumieniach między partnerami.

Kultura wpływa na sposób, w jaki jednostki uczą się odpowiednio komunikować werbalnie i niewerbalnie oraz odczytywać złożony system znaczeń. Osoby ze związków mieszanych nie zawsze prawidłowo interpretują kontekst wypowiedzi małżonka i jego komunikaty pozawerbalne. Czują niepokój, gdy różnice kulturowe nie pozwalają na wyrażanie emocji. Nie potrafią przestrzegać reguł komunikacyjnych obowiązujących w odmiennej kulturze, do której należy partner i obawiają się, że nie sprostają jego oczekiwaniom (Janicka, Wnuk, 2021; Machette, Cionea, 2023; Miluska, 2018). Poznanie i zrozumienie kultury partnera umożliwia odkrywanie różnic w komunikacji.

Zarządzanie pieniędzmi to kolejne wyzwanie z jakim mierzą się związki międzykulturowe. Ten problem może nie wydawać się specyficzny, ponieważ pojawia się też wśród par monokulturowych. Jednak naukowcy odkryli, że pogląd dotyczący łączenia lub rozdzielności finansów ma wymiar kulturowy. Z badań wynika, że najbardziej ceniły wspólnotę finansów pary hiszpańskie (za: Machette, Cionea, 2023) i ukraińskie (Shut, 2024), podczas, gdy pary

brytyjskie i szwedzkie preferowały niezależność finansową. Pary szwedzkie charakteryzowały się jednak bardziej egalitarnymi praktykami finansowymi, niż brytyjskie (Roman, Vogler, 2013). Zatem na podejście partnerów do finansów i zarządzania pieniędzmi mogą wpływać ich wartości kulturowe i pochodzenie (Machette, Cionea, 2023). Określają one poziom zależności ekonomicznej kobiety od mężczyzny. Czynniki ekonomiczne i kulturowe są ze sobą powiązane i wzajemnie się wzmacniają. Mogą też nasilać różnice dostępności zasobów socjoekonomicznych, co nie jest bez znaczenia dla jakości małżeństwa (Roman, Vogler, 2013). Okazuje się, że strategie zarządzania pieniędzmi wyznaczają interakcje i zakres współzależności partnerów. Pary, które mają wspólne konta rzadziej doświadczają nieporozumień finansowych w porównaniu do par, które trzymają swoje pieniądze osobno i par, które częściowo je łączą (Kridahl, Duvander, 2023).

Małżeństwa mieszane, dopiero na czwartym miejscu, wskazały jako wyzwanie różnice wartości kulturowych, zasad i tradycji, które wpływają na ich wspólne życie. Większość badań eksponuje je jako największy problem dla związków międzykulturowych. Zinternalizowane, w procesie socjalizacji, wartości kształtują bowiem zachowania społeczne jednostki, ale również ich poglądy i oczekiwania odnośnie do małżeństwa i pełnionych, w nim, ról. Dlatego większe zróżnicowanie pod względem postaw, przekonań i wartości wiąże się z większym ryzykiem konfliktów (Skowroński i in., 2014). Sytuacja staje się bardziej złożona, jeżeli jeden z partnerów reprezentuje system wartości dominującego liczebnie i kulturowo społeczeństwa, podczas gdy drugi identyfikuje się z systemem wartości mniejszości narodowej. W takim przypadku niezgodność przekazów rodzinnych i tych spoza rodziny, może zagrażać integracji związku (Moroz, 2020).

Głównym obszarem spornym, między małżonkami, okazała się interpretacja roli kobiety w małżeństwie, co wiązało się z podziałem obowiązków domowych (Machette, Cionea, 2023). Partnerzy płci męskiej zwykle identyfikują się z tradycyjnymi

<sup>1</sup> Kulturowe reguły komunikacji zostały szczegółowo opisane w artykule: Janicka i Wnuk (2021). Komunikacja partnerów w małżeństwach międzykulturowych. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 46(2), 142-172. <https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.871>

rolami i zabiegają o ich utrzymanie, co uznają za bardziej dogodne dla małżeństwa (Bustamante i in., 2011; Uhlich i in., 2021). Jednak badania pokazały, że nierówny i niesprawiedliwy podział zadań domowych może ograniczać satysfakcję małżeńską. Bywa, że kobiety i mężczyźni zdają sobie sprawę z takich różnic kulturowych, co może wpływać na wybór małżonka. Wykazano, że 24% kobiet, imigrantek z Azji angażuje się w międzykulturowe małżeństwa z mężczyznami z Ameryki licząc na egalitarny podział obowiązków domowych, w porównaniu do 9% Azjatów, którzy z tego powodu unikają takich związków z Amerykankami (za: Skowroński i in., 2014). Nawet partnerzy z krajów europejskich i bliskich terytorialnie mogą ujawniać takie różnice. Dowiodły tego, przeprowadzone przez Dianę Shut, badania porównawcze kobiet–Ukrainek w związkach międzykulturowych (z Polakami) oraz monokulturowych (z Ukraincami). Bardziej tradycyjne, odnośnie do formy bliskiej relacji i podziału zadań domowych, były pary monokulturowe w porównaniu do międzykulturowych. W związkach zalegalizowanych–małżeńskich było 67,4% par monokulturowych a jedynie 32,6% par międzykulturowych. Kobiety z Ukrainy cenią udział partnera w pracach domowych (sprzątaniu, gotowaniu, opiece nad dziećmi, zakupach itp.). Ta ocena nieco lepiej wypadła dla związków mieszanych niż monokulturowych. Udział mężczyzny w pracach domowych okazał się znaczący dla satysfakcji kobiet zwłaszcza w wymiarze bliskości i intymności (Shut, 2024). Badania socjologiczne również dowodzą, że związki Polaków, częściej niż Ukraińców, mają charakter egalitarny (Szukalski, 2020).

Odwołując się do podanych czterech wyzwań można zauważyć, że zwłaszcza trzy pierwsze (rodzina, komunikacja i finanse) mogą występować we wszystkich małżeństwach, niezależnie od struktury kulturowej. Należy jednak oczekiwać, że problemy te będą wyraźniejsze i trudniejsze do korekty w małżeństwach międzykulturowych, niż monokulturowych. Ważna jest siła dziedzictwa kulturowego, które podtrzymuje różnice między partnerami. Im bardziej odległe kultury spotykają się w jednym małżeństwie, tym silniejsze napięcia i konflikty we wszystkich czterech obszarach.

Nie bez znaczenia jest kraj, w jakim mieszkają pary mieszane. Badania prowadzone we Francji, w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych wykazały, że najmniej trwałą są małżeństwa mieszane mieszkające we Francji. Z kolei współczynnik rozwodów małżeństw międzykulturowych w Kanadzie i w Stanach Zjednoczonych, jest nawet nieco niższy, niż w przypadku monokulturowych (Projekt – *Integration of International Marriages: Empirical Evidence from Europe and North America*, za: Hruzd-Matuszczyk, 2021).

Zaprezentowane wyzwania, właściwe dla par mieszanych, zostały pokazane w najnowszych i wcześniej prowadzonych badaniach. Oznacza to, że mimo propagowanej otwartości na różnorodność i inkluzywności, małżonkowie z odmiennych kultur wciąż doświadczają podobnych problemów.

## 2. Międzykulturowość potencjałem dla małżeństwa

Kontekst kulturowy problemów czyni je bardziej złożonymi. Dlatego trudno porównywać małżeństwa mieszane z monokulturowymi. Każda nowa relacja, zwłaszcza bliska, jest wyzwaniem i nadzieją. Każda wymaga odpowiedniego przygotowania, ale zakres wiedzy i możliwości musi być większy wtedy, gdy małżeństwo ma charakter międzykulturowy. Osoby, w takim związku, muszą mierzyć się z ujawniającymi się różnicami, być gotowe i otwarte na poznawanie i rozumienie uwarunkowań kulturowych zachowania partnera oraz zasad obowiązujących w jego grupie społecznej, zwłaszcza rodzinnej. Obliguje to do zmian również we własnym zachowaniu. Istotne jest bowiem, aby różnice mobilizowały potencjał pary do budowania wspólnego życia.

### 2.1. Radzenie sobie z wyzwaniami – strategie podejmowane przez partnerów

Związek mieszany zobowiązuje do większej elastyczności i kreatywności z uwagi na doświadczanie nierzadko nietypowych i nieoczekiwanych trudności. Partnerzy radzą sobie z nimi przyjmując różne strategie. Szczególnie pożądana jest adaptacja. Jej podstawą jest rozumienie, że dziedzictwo kulturowe każdego

człowieka jest dla niego specyficzne. Akceptacja, a nie krytyka, jest niezbędna dla dobrego życia małżeńskiego i wspiera proces adaptacji (Blount, Young, 2015). Wymaga ona jednak czasu, stąd lepsze szanse mają pary z dłuższym stażem, ponieważ ich wiedza na temat partnera i jego kultury jest większa.

Szerszym procesem, który wiąże się z możliwościami adaptacyjnymi, jest akulturacja. Pary mieszane stosują szczególnie jej strategie. Mogą one być niekorzystne i korzystne dla takiego związku. Do strategii zagrażających bliskiej relacji należy dystans kulturowy, przejawem którego jest marginalizacja lub separacja. Marginalizacja zakłada całkowite wycofanie się z obu kultur i możliwe maksymalne zredukowanie różnic. Natomiast separacja polega na oddzieleniu się od kultury partnera np.: poprzez jej odrzucenie i utrzymywanie kontaktów tylko z przedstawicielami kultury własnej. Możliwe jest też odseparowanie się obu partnerów od nieprzychylnego im społeczeństwa. Z kolei korzystną, dla pary, strategią jest orientacja na integrację polegającą na zmierzaniu w kierunku dwukulturowości. Przejawia się ona dążeniem do zachowania i pielęgnowania własnej kultury oraz dużą przychylnością i tolerancją wobec kultury partnera. Przeciwnością tej strategii jest asymilacja, czyli tendencja do całkowitego przyjęcia nowej kultury, a odrzucenia własnej. Może to wynikać z postrzegania kultury partnera jako lepszej, wyższej. Dzieje się tak wtedy, gdy kultura partnera jest dominująca w danym społeczeństwie, a bycie jej częścią osoba postrzega jako rodzaj awansu społecznego (Boski, 2022; Moroz, 2020). Podejmowanie strategii umożliwia pokonywanie barier kulturowych, choć stres akulturacyjny może to ograniczać. Okazuje się, że kobiety szybciej i chętniej nabywają umiejętności językowe, łatwiej adaptują się do nowej kultury oraz ujawniają wyższy poziom akulturacji od mężczyzn (Boski, 2022; Hruzd-Matuszczyk, 2021; Uhlich i in., 2021; Sowa-Bethane, 2019).

Ustalono, że pary międzykulturowe stosują podobne strategie radzenia sobie ze stresorami małżeńskimi, które mogą być wzmacniane przez różnice kulturowe. Na podstawie badań empirycznych w dziedzinie komunikacji międzykulturowej i poradnictwa małżeńskiego zidentyfikowano sześć takich strategii. Należą do nich: elastyczność roli

płciowej polegającą na komunikowaniu oczekiwań; humor – ważny dla rozładowania napięcia; szacunek do kultury partnera – ustępowanie, zgadzanie się na zasady, tradycje i zwyczaje jednego z partnerów; rozpoznawanie podobieństw – przekonania, praktyki; przeformułowanie kulturowe lub rozwój mieszanych wartości i oczekiwań, które na nowo zdefiniowałyby relację międzykulturową oraz ogólne uznanie dla innych kultur – akceptacja różnic kulturowych (Bustamante i in., 2011).

Zwraca się również uwagę na potencjał rodzinnej międzykulturowości, szczególnie w przypadku małżeństw zawieranych na pograniczach, gdzie partnerami są członkowie mniejszości narodowych/etnicznych i przedstawiciele kultury dominującej. Wymaga to dążenia do osiągnięcia porozumienia odnośnie do wybieranych strategii. W sytuacji nieprzychylnych czy zbyt ingerujących w życie pary teściów, partnerzy stosowali unikanie lub taktyczne przygotowywanie się do wizyt rodzinnych. Większość uczestników badań przyznała, że zdecydowała się unikać interakcji z teściami ze względu na wyzwania, jakie stawiali przed ich małżeństwem (Machette, Cionea, 2023). Unikanie nie jest strategią konstruktywną i dowodzi, że pary nie radziły sobie z niekorzystnym nastawieniem teściów. Badania dokumentują jednak, że negatywny odbiór społeczny może aktywizować podobne działania partnerów chroniące związek i wzmacniać więź między nimi. Stają się oni bardziej odporni i zdolni do radzenia sobie z przeciwnościami losu (Blount, Young, 2015; Byrd, Garwick, 2006).

Najsukcesowniejszą strategią wykorzystywaną do przepracowania różnic kulturowych było okazywanie zainteresowania kulturą partnera, a przede wszystkim znajdowanie podobieństw między kulturami. Odkrywanie podobnych przekonań i wartości a także skupianie się na wspólnych celach pozwala na umacnianie bliskiej relacji (Leung, 2021). Ponadto koncentrowanie się na podobieństwach związanych ze światopoglądem czy stylem życia może pomagać w budowaniu płaszczyzny porozumienia, odwracając uwagę od różnic dzielących partnerów (Boratv i in., 2021; West, Magee, Gordon, Gullett, 2014). Wiąże się to z pozytywnym nastawieniem, ponieważ tworząc wspólnie własną kulturę, pary nie są zobowiązane do porzucania indywidualnych przekonań kulturowych.

Jest to możliwe, ponieważ kultura jest systemem niebinarnym. Może rozwijać się i zmieniać poprzez rozwój osobisty i rozwój związku partnerów. Dlatego stworzenie trzeciej kultury zapewnia najbardziej korzystny wynik dla bliskiej relacji (Leung, 2021).

Identyfikowanie podobieństw i różnic daje pozytywne efekty dla poszukiwania przyczyn konfliktów oraz możliwości ich rozwiązywania. Wymiana wiedzy z partnerem podnosi świadomość problemów związanych z nierównością, rasizmem, relacją władzy, dyskursami politycznymi (Djurdjevic, Girony, 2016). Związki mieszane pozwalają na zdobycie wielu kulturowych punktów odniesienia poprzez doświadczanie i integrację odmiennych systemów wartości. Dzięki nim osoby, pozostające w relacji, nabywają nowe kompetencje poprzez uczestnictwo w nieznanym dotąd obyczajach, tradycjach, obrzędach (Bhugun, 2019). Poznawanie innych, uwarunkowanych kulturowo, wartości i zachowań, może też zachęcać do przemyślenia własnego Ja i własnej kultury (Djurdjevic, Girony, 2016).

## 2.2. Rola zasobów relacyjnych

Podejmowanie właściwych strategii radzenia sobie z różnicami kulturowymi oraz dążenie do współdziałania i efektywnego porozumiewania się wymagają określonych kompetencji partnerów, a te wiążą się z ich zasobami indywidualnymi, a zwłaszcza relacyjnymi.

W kontakcie z nową kulturą kompetencje należy rozpatrywać w trzech obszarach: poznawczym (wiedza na temat norm i zasad obowiązujących w danej kulturze), emocjonalnym (wrażliwość na różnorodność) oraz behawioralnym (zachowania, umiejętności) (Głazewska, 2020). Są one niezbędne dla podobnego ujmowania rzeczywistości, wzajemnej akceptacji, wrażliwości i czułości oraz wspólnych działań. Stanowią o bliskości, więzi emocjonalnej małżonków i skuteczności rozwiązywania konfliktów (Ryś, Greszta, Grabarczyk, 2019). Wskazane kompetencje zależą od zasobów jakimi dysponują partnerzy w związkach międzykulturowych. Uznaje się bowiem, że główną przyczyną konfliktów małżeńskich są różnice psychologiczne, ewentualnie różnice psychologiczne w połączeniu z kulturowymi (Jassem-Staniecka, 2018).

Dotychczasowe badania wskazują na wiele cech indywidualnych i relacyjnych partnerów odpowiedzialnych za integrację małżeństwa. Zostały one dokładnie opisane w literaturze psychologicznej. Bogactwo analizowanych czynników powodzenia małżeństwa ogranicza możliwości ich pełnej i rzetelnej weryfikacji. Dlatego ważne jest wyróżnienie tych, które są konieczne dla inicjowania i utrzymywania bliskich relacji międzykulturowych oraz radzenia sobie z wyzwaniami. Powinny one pełnić rolę ochronną dla małżeństwa międzykulturowego i wzmacniać szanse partnerów na wspólne życie.

Związek międzykulturowy inicjuje miłość i cechy nie związane z kulturą takie jak wzajemna atrakcyjność, a także wiek, edukacja czy status ekonomiczny (Boratav i in., 2021). Osoby zorientowane na wspólne życie w związku mieszanym, zwykle charakteryzują się większą otwartością społeczną, akceptacją różnic oraz wyższym stopniem zaangażowania (Bhugun, 2019). Badania potwierdzają, że wspomniane cechy decydują też o powodzeniu takich relacji.

Gwarantem wspólnego życia pary międzykulturowej jest miłość. Jednak do skutecznego konfrontowania się z różnicami i przeciwnościami niezbędne są zasoby relacyjne partnerów, wśród których do najważniejszych należą empatia i zaufanie.

Empatia odpowiada za wrażliwość międzykulturową, szacunek i tolerancję. Jest związana z umiejętnością przyjmowania perspektywy partnera, co daje lepsze rozumienie jego inności oraz poprawia komunikację (Machette, Ioana, 2023). Obecność empatii w małżeństwie jest jednym z podstawowych warunków intymności, akceptacji, otwartości i zaufania (Landwójtowicz, 2019).

Wzajemne zaufanie zapewnia, a nawet zwiększa poczucie bezpieczeństwa w związku (Wade i Robinson, 2012). Osoby darzące partnera zaufaniem są bardziej skłonne do troski i zaspakajania jego potrzeb oraz częściej dążą do kompromisowego i konstruktywnego rozwiązywania konfliktów (Balliet i Van Lange, 2013). Lepiej radzą sobie w sytuacjach wykluczenia społecznego (Yanagisawa, Masui, Furutani, Nomura, Ura, Yoshida 2011).

Zaufanie wiąże się z tendencją do przebaczenia (Kim, Weisberg, Simpson, Oriña, Farrell, Johnson, 2015). Badania wykazały, że życzliwość wobec part-



nera, który zawinił jest konieczna dla działań prowadzących do efektywnego rozwiązywania konfliktów. Jednak szanse na przebaczenie są większe wtedy, gdy partnerów łączy więź emocjonalna (Ryś i in., 2019).

Wspomniane zasoby relacyjne stanowią dobre podstawy do budowania i umacniania związku mieszanego oraz są niezbędne dla podejmowania właściwych strategii, ważnych dla osiągania kompromisu kulturowego a także mierzenia się z możliwą dezaprobatą społeczną.

## Podsumowanie

Niewiele jest badań poświęconych wyjątkowym i unikalnym aspektom małżeństw międzykulturowych. Różnorodność takich par wymaga wskazania na ich specyfikę, ale również poszukiwania podobieństw wyzwań i sposobów radzenia sobie z nimi.

W artykule zaprezentowano najtrudniejsze i podobne, dla par mieszanych, wyzwania oraz najczęściej stosowane strategie radzenia sobie z różnicami kulturowymi. Ich efektywność zależy od zasobów partnerów z jakimi wchodzi w związek małżeński. Zwykle łączy ich silne uczucie, co gwarantuje gotowość do zmiany, np.: zamieszkania poza granicami własnego kraju, oddzielenia od rodziny, przyjaciół. Poza tym, osoby decydujące się na związek międzykulturowy, są otwarte na inność i zorientowane na poszukiwanie podobieństw np.: związanych z wykształceniem, zainteresowaniami, hobby. Koncentracja na takiej

zgodności, a nie na różnicach dotyczących wyglądu (rasy, koloru skóry), pochodzenia etnicznego czy miejsca zamieszkania, jest gwarantem powodzenia małżeństwa. Tak dobrane pary niewątpliwie będą lepiej radziły sobie z wyzwaniami jakie niesie kontakt z inną kulturą, ostracyzmem nowej grupy społecznej czy, co okazało się najbardziej dotkliwie, brakiem akceptacji rodziny małżonka.

Biorąc pod uwagę wyzwania z jakimi mierzą się pary mieszane, ich strategie radzenia sobie i różny potencjał relacyjny partnerów nic dziwnego, że badania jakości takich związków nie są jednoznaczne. Uznaje się je za związki większego ryzyka i niższej jakości (Blount, Young, 2015; Skowroński i in., 2013), ale też, że ich jakość jest wyższa w porównaniu do par monokulturowych (Froidevaux, Campos, 2023; Sowa-Behtane, 2019). Inne badania dokumentują, że tego typu związki nie są bardziej problematyczne od monokulturowych a przeszkody, z jakimi zmagają się większość par, są podobne (Kenney, Kenney, 2012; Machette, Ioana, 2021).

Należy zaznaczyć, że postrzeganie związku, ocenę jego jakości i zachowania partnerów mogą modyfikować trudne do kontrolowania zmienne kontekstowe (kulturowe, społeczne, sytuacyjne) oraz staż wspólnego życia pary. Z kolei rozwój możliwości adaptacyjnych do nowej kultury, poznawanie i rozumienie oczekiwań partnera oraz jego grupy społecznej, a także weryfikowanie stosowanych strategii, to złożone procesy wymagające rozpatrywania w perspektywie czasu.

## Bibliografia

- Balliet, D., Van Lange, P.A.M. (2013). Trust, Conflict, and Cooperation: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 139, 1090-1112. <https://doi.org/10.1037/a0030939>
- Bhugun, C.D. (2019). *Intercultural Parenting and Relationships. Challenges and Rewards*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Blount, A.J., Young, M.E. (2015). Counseling Multiple-Heritage Couples. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 43, 137-152. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2015.00070.x>
- Boratav, H.B., Doğan, T.N., Söylemez, Y., Saydam, S.Z. (2021). More Alike than Different: a qualitative exploration of the relational experiences of multicultural couples in Turkey. *Sexual and Relationship Therapy*, 38(4), 1-24. <https://doi.org/10.1080/14681994.2021.1931095>
- Boski, P. (2022). *Kulturowe ramy zachowań społecznych*. Warszawa: PWN.
- Bustamante, R.M., Nelson, J.A., Henriksen, R.C., Monakes, S. (2011). Intercultural Couples: Coping With Culture-Related Stressors. *The Family Journal*, 19(2), 154-164. <https://doi.org/10.1177/1066480711399723>
- Campos, B., Scott, I., Roesch, C., Gonzalez, P., Hooker, E.D., Sheila, I., Castañeda, F., Giachello, A.L., Perreira, K.M. (2019). Measurement Properties of Sabogal's Familism Scale: Findings From the Hispanic Community Health Study/Study of Latinos (HCHS/SOL) Sociocultural Ancillary Study. *Journal of Latinx Psychology*, 7(4), 257-272. <https://doi.org/10.1037/lat0000126>
- Campos, B., Kim, H.S. (2017). Incorporating the cultural diversity of family and close relationships into the study of health. *American Psychologist*, 72(6), 543-554. <https://doi.org/10.1037/amp0000122>

- Cukras-Stelągowska, J. (2022). Konflikty, kompromisy i rezerwar międzykulturowości w małżeństwach mieszanych. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*, 22(2), 145-164. <https://doi.org/10.14746/kse.2022.22.07>
- Djurđević, M., Roca Girona, J. (2016). Mixed couples and critical cosmopolitanism: Experiences of cross-border love. *Journal of Intercultural Studies*, 37(4), 390-405. <https://doi.org/10.1080/07256868.2016.1190695>
- Froidevaux, N.M., Campos, B. (2023). Intercultural romantic relationship quality: What is the role of accommodation? *Journal of Social & Personal Relationships*, 40(12), 3983-4000. <https://doi.org/10.1177/02654075231196927>
- Głazewska, E. (2020). The Value of Intercultural Competences. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, 5, 327-341. <https://doi.org/10.17951/en.2020.5.327-341>
- Główny Urząd Statystyczny, (2023). *Sytuacja demograficzna Polski*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Hashimoto, T., Mojaverian, T., Kim, HS (2012). Culture, Interpersonal Stress, and Psychological Distress. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 43(4) 527-532. <https://doi.org/10.1177/00220222112438396>
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-26. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
- Hruzdz-Matuszczyk, A. (2021). Małżeństwa mieszane w przestrzeni społecznej – przegląd aktualnych doniesień. *Edukacja Międzykulturowa*, 2(15), 311-325. <https://doi.org/10.15804/em.2021.02.17>
- Janicka, I., Wnuk, A. (2021). Communication of partners in intercultural marriages. *Quarterly Journal Fides et Ratio*, 46(2), 142-172. <https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.871>
- Kenney, K.R., Kenney, M.E. (2012). Contemporary US multiple heritage couples, individuals, and families: Issues, concerns, and counseling implications. *Counselling Psychology Quarterly*, 25(2), 99-112. <https://doi.org/10.1080/09515070.2012.674682>
- Kim, J.S., Weisberg, Y.J., Simpson, J.A., Oriña, M.M., Farrell, A.K., Johnson, W.F. (2015). Ruining it for Both of Us: The Disruptive Role of Low-Trust Partners on Conflict Resolution in Romantic Relationships. *Social Cognition*, 33(5), 520-542. <https://doi.org/10.1521/soco.2015.33.5.520>
- Kridahl, L., Duvander, A.Z. (2023). Financial Disagreements and Money Management Among Older Married and Cohabiting Couples in Sweden. *Journal of Family and Economic Issues*, 44, 394-411. <https://doi.org/10.1007/s10834-022-09846-z>
- Machette, A.T., Cionea, I.A. (2023). In-Laws, Communication, and Other Frustrations: The Challenges of Intercultural Marriages. *Interpersona an International Journal on Personal Relationships*, 17(1), 1-18. <https://doi.org/10.5964/ijpr.8047>
- Landwójtowicz, P. (2019). Budowanie więzi małżeńskiej a emigracja w perspektywie poradnictwa rodzinnego. (W:) G. Kozłowska, J. Młyński (red.), *Budowanie więzi w małżeństwie i rodzinie a emigracja. Teoria i praktyka*, 73-95. Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II. (Za:) <https://repo.uni.opole.pl/info/article/UOf2fb43aefd0940e09bb7266fc601c712/> (dostęp: 8.01.2025).
- Lendzion, J. (2017). Małżeństwa kulturowo mieszane wyzwaniem wieku migracji. *Multicultural Studies*, 2, 137-150. <https://doi.org/10.23734/mcs.2017.2.137150>
- Leung, T. (2021). Creating a Culture Together: Intercultural Relationships and Communication. *Canadian Journal of Family and Youth*, 13(3), 87-97. <https://doi.org/10.29173/cjfy29626>
- Moroz, A. (2020). *Kontakty kulturowe w mikroskali – Jak żyć razem, kiedy dzieli nas kultura? O związkach międzykulturowych*. Uniwersytet w Białymstoku.
- Miluska, J. (2018). Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych. *Edukacja Międzykulturowa*, 1(8), 42-60. <https://doi.org/10.15804/em.2018.01.03>
- Okemini, E. (2016). Sociology of Culture and Intercultural Communication. (W:) N. Iheanacho (red.), *Intercultural communication and public policy*, 65-88. Port Harcourt: M and J Grand Orbit Communications.
- Padilla, J., Jager, J., Updegraff, K. McHale, S.M., Umaña-Taylor, A.J. (2020). Mexican-Origin Family Members' Unique and Shared Family Perspectives of Familism Values and Their Links With Parent-Youth Relationship Quality. *Developmental Psychology*, 56(5), 993-1008. <https://doi.org/10.1037/dev0000913>
- Roman, Ch., Vogler, C. (2013). Managing money in British and Swedish households. *European Societies*, 1(3), 419-456. <https://doi.org/10.1080/14616696.1999.10749939>
- Ryś, M., Greszta, E., Grabarczyk, K. (2019). Intellectual, emotional and actional closeness of the couple and their willingness to conflict resolution and forgiveness. *Quarterly Journal Fides Et Ratio*, 2(38), 221-254. <https://doi.org/10.34766/fetr.v2i38.77>
- Shut, D. (2024). *Zadowolenie Ukrainek pozostających w związkach monokulturowych i różnokulturowych*. Unpublished master thesis. Instytut Psychologii Uniwersytetu Łódzkiego.
- Skowroński, D., Othman, A.B., Tan Wen Siang, D., Lu Wei Han, G. Wong Jia Yang, J., Waszyńska, K. (2014). The Outline of Selected Marital Satisfaction Factors in the Intercultural Couples based on the Westerner and non-Westerner relationships. *Polish Psychological Bulletin*, 45(3), 346-356. <https://doi.org/10.2478/ppb-2014-0042>
- Sowa-Bethane, E. (2019). Jakość związku małżeństw wielokulturowych. *Edukacja Międzykulturowa*, 2(11), 194-205. <https://doi.org/10.15804/em.2019.02.13>
- Szukalski, P. (2015). Małżeństwa binacionalne. *Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny*, 2015(7), 1-4. <https://hdl.handle.net/11089/12441>
- Szukalski, P. (2020). Małżeństwa polsko-ukraińskie zawierane w Polsce. Przyczynek do badania integracji imigrantów ukraińskich z ostatnich lat. *Polityka Społeczna*, 557(8), 28-36. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.3777>
- Uhlich, M., Luginbuehl, T., Schoebi, D. (2021). Cultural diversity within couples: Risk or chance? A meta-analytic review of relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 29(1), 120-145. <https://doi.org/10.1111/pere.12405>
- Wade, L., Robinson, R. (2012). The Psychology of Trust and its relation to sustainability. *Global Sustainability Institute (Briefing Note, 2)*. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.4786.6484>
- Wałęcka-Matyja, K., Janicka, I. (2021). *Rodzina jako wartość. Analiza psychologiczna wartości rodzinnych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- West, T.V., Magee, J.C., Gordon, S.H., Gullett, L. (2014). A Little Similarity Goes a Long Way: The Effects of Peripheral but Self-Revealing Similarities on Improving and Sustaining Interracial Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(1), 81-100. <https://doi.org/10.1037/a0036556>
- Wojciszke, B., Cieślak, M. (2014). Orientacja sprawcza i wspólnotowa a wybrane aspekty funkcjonowania zdrowotnego i społecznego. *Psychologia Społeczna*, 93(30), 285-297. <https://doi.org/10.7366/1896180020143002>
- Yanagisawa, K., Masui, K., Furutani, K., Nomura, M., Ura, M., Yoshida, H. (2011). Does higher general trust serve as a psychosocial buffer against social pain? An fNIRS study of social exclusion. *Social Neuroscience*, 6(2), 190-197. <https://doi.org/10.1080/17470919.2010.506139>